

Derevja i kustarniki SSSR 3: 721, 1954; SCHNEIDER-BINDER Stud. Comunic. Sibiu 17: 184, 1972; FUKAREK in Probl. Balkan Fl. Veg. 158, 1975.

Význam: Pěstována na zahradách, v parcích a sadech, často ve vyšlechtěných kultivarech.

3. *Amygdalus triloba* (LINDL.) RICKER — mandloň trojlaločná Tab. 102/1

Amygdalus triloba (LINDLEY) RICKER Proc. Biol. Soc. Washington 20: 18, 1917. — Syn.: *Prunus triloba* LINDL. Gard. Chron. 1857: 268, 1857. — *Amygdalopsis lindleyi* CARRIÈRE Rev. Hortic. 91, 1862. — *Prunopsis lindleyi* (CARRIÈRE) ANDRÉ Rev. Hortic. 367, 1883. — *Persica triloba* (LINDL.) DROBOV Fl. Uzbekist. 3: 367, 1955. — *Louiseania triloba* (LINDL.) PACHOMOVA Bot. Mat. Gerb. Inst. AN SSSR 15: 32, 1959.

Exsikáty: Extra fines: BAENITZ Herb. Dendrol., no 1423.

Keř nebo strom až 5 m vys. s bohatě větvenou korunou. Mladé větve tmavohnědé, hustě sametově chlupaté. Čepel šir. eliptická až obvejčitá 3–8 (–10) cm dl. a 3,5–4,0 (5,0) cm šir., často 3laloč-

ná, na okrajích hrubě pilovitá až 2 × pilovitá, na líci sytě zelená, lysá, na rubu světlejší, na žilkách roztr. chlupatá; řapík ± 5 mm dl. Květy jednotlivé nebo po dvou, 2,5–3,5 v průměru, často plnokvěté, krátce stopkaté; květní stopky lysé; češule zvonkovitá, uvnitř chlupatá; korunní lístky obvejčité až šir. obvejčité, růžové až načervenalé. Plod ± kulovitá, 1,0–1,5 cm. vel. (u nás se plody nevytvářejí nebo jen velmi vzácně), růžová až žlutavá, hustě chlupatá peckovice. IV–V. Ff.

2n = 64 (extra fines)

Často pěstována v parcích a sadech jako okrasná dřevina pro značné množství velkých květů (mnohdy pod názvem okrasná mandloň). Dobře snáší středoevropské zimy. Původem z Číny, odkud se rozšířila jako okrasná dřevina po celém světě. Do Evropy přivezena v r. 1855.

Poznámka: Tento druh je zde umístěn do rodu *Amygdalus* pouze provizorně, správnější se zdá být jeho přefazeni do rodu *Louiseania* CARRIÈRE (syn.: *Aflatunia* VASSILCZ.).

7. *Armeniaca* SCOP. — meruňka

Armeniaca SCOPOLI Meth. Pl. 15, 1754. — Syn.: *Prunus* L. Sp. Pl. 473, 1753 p. p.

Lit.: BLÁHA J., LUŽA J. et KALÁŠEK J. (1966): Broskvoně, meruňky, mandloně. Praha. — HLADÍK F. et al. (1966): Meruňky, broskve, mandle, ořechy vlašské a lískové. Praha. — MANTE W. et BLODIG W. [red.] (1970): Bibliographie des internationalen Aprikosen-Schriftums. Berlin. — VACHŮN Z. et HUDÝ I. (1975): Vegetační klid hlavních genotypů meruňek (*Armeniaca vulgaris* Lam.) v podmínkách ČSSR. Sborn. Vys. Šk. Zeměd. Brno, ser. A, 23: 99–107. — GALOVÁ M. (1976): Príspevok k mrazuvzdornosti marhúl. Poľnohospodárstvo 22: 134–140. — OPRAVIL E. (1977): První nález meruňky. Přehl. Výzk. Brno, 1975: 94–95. — DOSTÁLEK J. (1977): Zdroje ku šlechtění mrazuvzdorných meruňek. Genet. a Šlecht. 13 (= 50): 143–150. — DOSTÁLEK J. (1977): Odolné meruňky. Živa 28 (= 66): 210–212.

Opadavé keře nebo stromy s mohutným kořenovým systémem. Listy se svinutou vernací; palisty záhy opadavé. Květy velké, nejčastěji bílé až růžové, jednotlivé nebo v párech, vz. po 2–5, velmi krátce stopkaté, rozkvétající před rašením listů; češule válcovitá; kališních a korunních lístků 5; tyčinek 20–45; semeník kulovitý až vejcovitý s dl. čnělkou. Plody velké, dužnaté, šťavnaté (vzácněji moučnaté nebo vláknité), zpravidla přitiskle chlupaté peckovice; pecka z boku zploštělá, nejčastěji od dužniny lehce oddělitelná, slabě až silně drsná. — Asi 10 druhů rozšířených především v Malé Asii, na Kavkaze, Střední a v Asii, jeden z nich pěstován téměř po celém světě. — Entomogam.

1. *Armeniaca vulgaris* LAM. — meruňka obecná Tab. 103/2

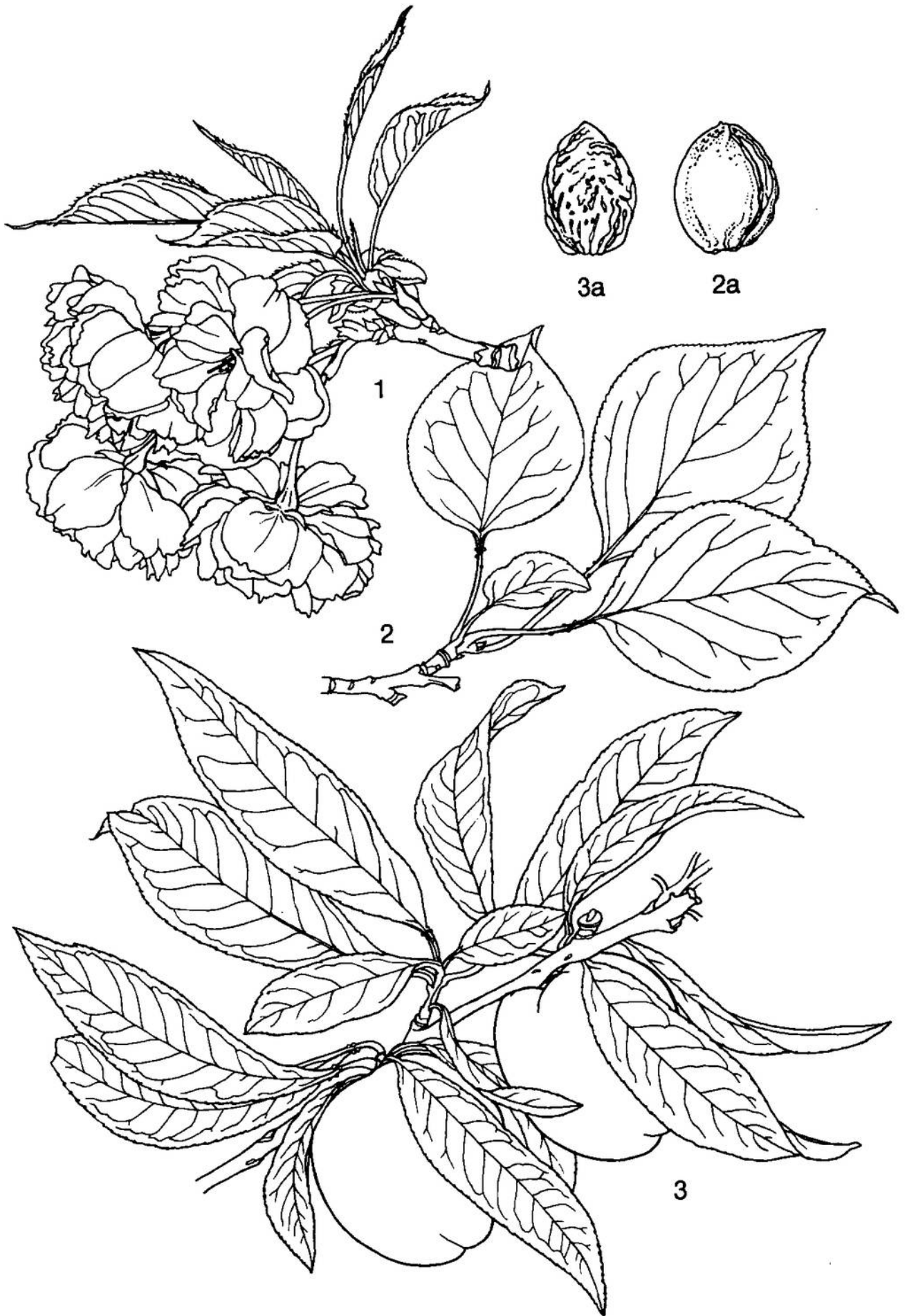
Armeniaca vulgaris LAMARCK Encycl. Méth. Bot. 1: 2, 1783. — Syn.: *Prunus armeniaca* L. Sp. Pl. 474, 1753.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 401.

Keř nebo strom až 10 (–15) m vys. s kulovitou, kuželovitou, vejcovitou až široce rozložitou korunou. Kmen s tmavohnědou až hnědou, podélně rozpraskanou borkou. Mladé větve oblé, červohnědé, olivově hnědé až zelenavé, lysé, s četnými lenticelami, vz. s kolcovými trny. Pupeny vejcovité až kuželovitě vejcovité, tupě špičaté s červnofialovými až tmavohnědými šupinami, zpravidla žlutavě bíle brvitými. Čepel vejčitá až šir. vejčitá (4,5–) 6,0–9,0 (–12,0) cm dl. a (3–) 5–8

(–11) cm šir., na vrcholu protažená v různě dlouhou špici, na bázi srdčitá až široce klínovitá, na okraji pilovitá až 3 × pilovitá, světle až tmavě zelená, na líci slabě lesklá, nejčastěji lysá, vzácněji na rubu v mládí roztr. chlupatá, později však olysá nebo s chomáčky chlupů v úžlabí žilek; řapík tenký, (1,5–) 2,0–3,0 (–4,0) cm dl., s 1–3 (–6) žlázkami. Květy jednotlivé nebo po 2 (–3) na krátkých, řidčeji dlouhých loňských letorostech (1,8–) 2,5–3,0 (–4,0) cm v průměru, bílé až růžové, po opylení často načervenalé; stopka květní krátká, méně než 0,6 cm dl., chlupatá; češule krátce válcovitá, chlupatá; kališní lístky tmavočervené, 6–8 mm dl., za květu nazpět ohnuté, po odkvětu opadavé, chlupaté; korunní

Tab. 103: 1 *Padus serrulata*. — 2 *Armeniaca vulgaris*, 2a — pecka. — 3 *Persica vulgaris*, 3a — pecka.

lístky okrouhlé až obvejčité (0,8–) 1,0–1,5 (–2,0) cm dl., krátce nehetnaté; semeník a dol. část čnělky chlupaté. Plody peckovice, velké, ± kulovité až šir. vejcovité, z boku často mírně zploštělé, s výrazným břišním švem, 2,0–5,5 (–8,0) cm dl. a 1,5–5,0 cm šir., žluté, oranžové až oranžově červené, na straně vystavené slunci červeně skvrnitě, slabě až plstnatě chlupaté, vz. lysé; dužnina žlutavá až oranžová, šťavnatá, vzácněji moučnatá až vláknitá (u zplanělých rostlin); plodní stopka krátká, silná, chlupatá, od plodu snadno oddělitelná; pecka z boku mírně zploštělá, v obrysu oválná až vejčitá, vzácněji okrouhlá, 1,3–3,0 cm dl., na hřbetní straně oblá, na břišní trojhranná až ostře trojhranná, červenohnědá až hnědá, drsná, u našich kultivarů snadno od dužniny oddělitelná. Semena sladká, vzácněji hořká. III–IV. Ff. Autogam., vz. Alogam.

$2n = 16$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivost se projevuje zejména ve vzrůstu, tvaru listů, barvě a velikosti květů, tvaru, velikosti a odění plodů, tvaru pecky apod. Z dalších znaků jsou to např. doba rozkvětání a rozložení květů na loňských letorostech, chuťové vlastnosti plodů, produktivita rostlin apod. Všechny tyto znaky se používají při charakteristice jednotlivých kultivarů, kterých bylo popsáno neobyčejné množství. U zplanělých jedinců jsou zpravidla menší květy a plody a na větvích se vytvářejí častěji různé dlouhé kolce. Zároveň se mění i chuťové vlastnosti a konzistence plodů (např. vláknitá, často nahořklá dužnina).

Ekologie a rozšíření v ČR: Meruňky náležejí mezi teplomilné dřeviny, které rostou nejlépe na sušších, teplých, lehkých až středně těžkých hlinitopísčitých, dobře propustných půdách, zásobených živinami. Vlhké a zamokřené půdy nesnášejí; přiměřená zvlaha, zejména v letních měsících však příznivě ovlivňuje výnosy. Stromy se vysazují především na svahy obrácené k jihu, popř. k jihovýchodu nebo jihozápadu. Oblasti pěstování jsou vymezeny v podstatě roční izotermou 8 °C a červencovou izotermou 18 °C. Nejvhodnější je nadmořská výška 200–350 m s ročním množstvím srážek 550–600 mm. Se stoupající nadmořskou výškou vzrůstá nebezpečí jarních mrazů (nad 450 m je pěstování již nevhodné). Stejně nevhodné jsou pro pěstování údolní polohy, kde se v jarních měsících vyskytují časté teplotní inverze. Meruňka v době klidu snese souvislý mráz až do –30 °C, nesnáší však zimní a jarní

kolísání teplot. Nejvíce citlivé na mráz jsou mladé plody, které opadávají již při –1 °C. Klimaticky je nejvhodnější rychlý přechod zimy do jara bez velkých teplotních výkyvů. Meruňky plodí již 4–5 rokem a v 20–25 letech začínají odumírat. Stromy trpí často klejotokem a tzv. mrtvicí, kdy předčasně hynou jednotlivé větve nebo celé stromy.

Meruňka se pěstuje hojně v zahrádkách a sadech v teplejších oblastech, především v termofytiku a nižších polohách mezofytika, na skládkách a nádražích ojedinele zplaňuje. Velkoplošné pěstování je soustředěno hlavně na j. Moravu, kde jsou nejrozsáhlejší kultury v celém Československu, v Čechách se pěstuje především v Českém středohoří (mapa: BLÁHA et al. 1966: 229).

Celkové rozšíření: Meruňka pochází ze Střední a v. Asie, nejpravděpodobněji ze s. Číny, kde se pěstovala již 2000 let před n. l. Bylo zde již vyšlechtěno velké množství kultivarů, které se postupně rozšiřovaly přes Írán, Arménii a Malou Asii do oblasti Středozezemí, kde byla známa již 800–900 let před n. l. Odtud se pěstování šířilo dále na sever, nejprve se pěstovala v klášterních a zámeckých zahradách a teprve v 19.–20. století se pěstuje obecněji. V současné době jsou zakládány kultury meruňek ve vhodných klimatických oblastech celého světa (např. Austrálie, j. a s. Afrika a zejména Severní Amerika). — Mapy: SOKOLOV Derevjá i kustarniki SSSR 3: 805, 1954.

Význam: Meruňky patří mezi naše nejoblíbenější ovoce. Největší procento sklizně se zpracovává v konzervářském a potravinářském průmyslu (kompoty, zavařeniny apod., méně často se suší). Dokonale vyzrálé až přezrálé meruňky se zpracovávají na destiláty (meruňkovice) nebo likéry. Meruňky obsahují hlavně vitaminy B₁, B₂, C a zejména provitamin A, dále cukry, kyselinu jablčnou a citrónovou a řadu aromatických látek vytvářejících typickou vůni meruňek. Meruňky se pěstují v mnoha kultivarech, v současné době z povolených jsou to např. cv. Maďarská, cv. Pavlot, cv. Rakovského, cv. Sabinovská, cv. Velkopavlovická, cv. Bredská, cv. Karola. V zahrádkách se však pěstuje řada dalších kvalitních kultivarů, které však nejsou z různých důvodů vhodné pro trh a velkovýrobu (např. cv. Ananasová, cv. Nancyská apod.).

Poznámka: V kulturách byli vypěstováni mezirodoví kříženci mezi meruňkou a mandloní, meruňkou a broskvoní a meruňkou a různými druhy rodu *Prunus*. Kříženci s tmavoplošnými druhy rodu *Prunus* jsou uváděni též pod jménem „černá meruňka“. Kříženci se v praxi neuplatňují.

8. *Persica* MILL. — broskvoň

Persica MILLER Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754. — Syn.: *Prunus* L. Sp. 473, 1753 p. p. — *Amygdalus* L. Sp. Pl. 472, 1753 p. p.

Lit.: KOVALEV N. V. et KOSTINA K. F. (1935): A contribution to the study of the genus *Prunus* Focke. Bull. Appl. Bot. Pl. Breed., Leningrad, ser. 8, 4: 1–76. — BLÁHA J., LUŽA J. et KALÁŠEK J. (1966): Broskvoně, meruňky, mandloně. Praha.